

Phrenologie en Tandheelkunde

Dr. H. L. Struckmann

Reeds enige jaren heeft de phrenologie mijn belangstelling. Phrenologie is een wetenschap, die voorgeeft, het karakter te herkennen uit de lichaamsbouw. Het is nu niet mijn bedoeling, uitgebreid hierover te schrijven, het zou heel weinig mensen interesseren, aangezien de phrenologie nog altijd vergeleken wordt met zwarte, magische en astrologische kunst.

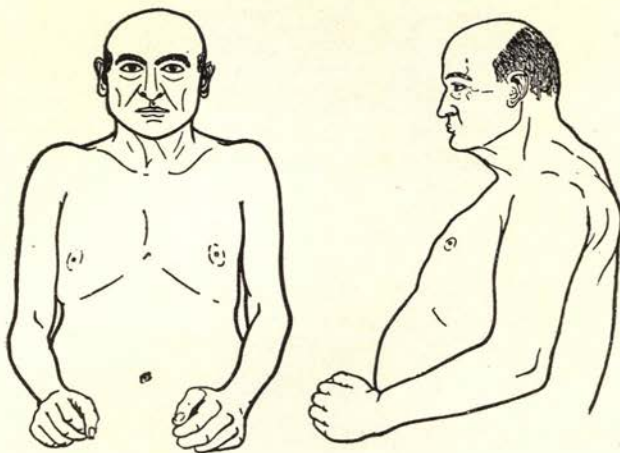
Mijn bemoeiing met de phrenologie heeft mij met een paar anatomische verhoudingen doen kennis maken, die ook voor de tandheelkunde van belang kunnen zijn. Voordat ik deze naar voren breng, moeten wij ons even met de psychologie bezig houden, omdat deze twee wetenschappen in nauwe relatie tot elkaar staan.

De grondgedachten in de psychologie van Freud, Adler, Jung, Maeder hebben hier grote veranderingen gebracht, ze hebben ons een ander inzicht in deze wetenschap gegeven.

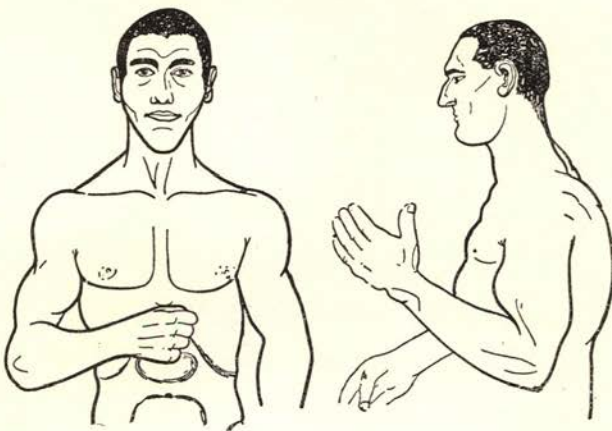
De psyche vormt als het ware een hogere instantie van onze totaliteit, ze kan beschouwd worden als de vormgevende kracht voor de opbouw van ons lichaam. Carus zegt: Het lichaam is de openbaringsvorm der psyche. Karakter is een uitingsvorm der psyche, de totaliteit van alle in het leven zich ontwikkelde affectieve reactiemogelijkheden van de mens, het zijn de spelregels, die het gedrag van de mens tegenover de buitenwereld bepalen. Karakterologie is een steeds grotere rol gaan spelen in de sociale psychologie, vooraanstaande psychologen hebben ook de graphologie en phrenologie hierin betrokken.

Het menselijke gelaat is een weerspiegeling van de individuele totaliteit. Ik neem aan, dat het de tandarts en vooral de orthodontist interesseren zal, welke karakterologische eigenschappen de phrenologie aan de onderkaak toekent.

Voor ons verder betoog is het van belang, dat wij de onderkaak en alveolaarkam uit elkaar houden. De mens is het enige wezen, dat een kin heeft, hoewel onze voorouders nog geen kin hadden. In de orthodontie onderscheidt men drie klassen, die neutraal-, distaal- en mesiaalbeet. Mesiaalbeet noemen wij progenie, distaalbeet agnathie. De progeniën zijn phrenologisch gekenmerkt door kracht, energie en doorzettingsvermogen, zij weten hun weg te vinden, men vindt ze overal op de eerste plaatsen. In de sport zijn het de grote doorzettingskracht vragende prestaties, de lange afstands sportmensen, die meestal met een flinke onderkaak uitgerust zijn. Agnathien hebben tegen-

Type 1

Type 2

Type 3

(Ontleend aan „Körperbau und Charakter“ van Kretschmer)

overgestelde eigenschappen, zijn erg gevoelig, angstig, kunnen moeilijk doorzetten. Ik moet hier opmerken, dat de onderkaak alleen een energiebepaling doch geen weerspiegeling van het intellect omvat.

Hier doet zich het eigenaardige verschijnsel voor, dat de vorm van onze onderkaak, door de verhouding van wijsvinger tot ringvinger geregistreerd wordt. Bij progeniën is de wijsvinger langer, bij agnathiën is de wijsvinger korter dan de ringvinger. Bij normale verhoudingen zijn ringvinger en wijsvinger van gelijke lengte.

De anthropoloog Carus heeft ontdekt, dat in een harmonisch lichaam in ieder gedeelte de sleutel ligt tot het geheel. Het is het wezen der harmonie, dat ieder onderdeel zich in het geheel en het geheel zich in ieder gedeelte, in een bepaalde verhouding weerspiegelt. Ik neem aan, dat de wijsvinger zich in zulk een harmonische wisselwerking met de onderkaak bevindt.

Tot goed begrip van de verdere beschouwing moet ik iets uitgebreider uitweiden over de typenleer van Kretschmer.

De bekende psychiater Kretschmer heeft na uitgebreide onderzoekingen en veel experimenteel werk kunnen aantonen, dat er een groot en innig verband bestaat tussen de bouw van het lichaam en het karakter. Aan de proeven heeft de gehele wereld deelgenomen. Hier te landen zijn de problemen bewerkt door Prof. v. d. Horst. Kretschmer is er in geslaagd, drie typen vast te stellen, waarbij deze samenhang bijna grijpbaar en tastbaar is geworden. Het is hier niet de plaats, deze samenhang uitvoerig te behandelen. Ik volsta er mee, drie illustraties van de typen hier bij te voegen en een paar karakteristieke beschrijvingen er van te geven. Wie er meer van wil weten, verwijs ik naar het hoofdwerk, E. Kretschmer: Körperbau und Charakter of naar A. L. Janse de Jong: Karakterkunde, een handig boekje, waarin alle moderne karakterologen in extratieve vorm vertegenwoordigd zijn. Voor een korte beschrijving van de Kretschmerse typen, heb ik van dit werk dankbaar gebruik gemaakt. De drie typen zijn:

1. pyknische type;
2. atletische type;
3. leptosome type (asthenische type).

Met de pyknische lichaamsbouw is volgens hem het cyklothyme (wisselend van gemoed) karakter verbonden, en wel in 95 % van de gevallen. Met de leptosome lichaamsbouw is het schizothyme (gespleten) karakter verbonden, en wel meer dan 70%.

De typen van lichaamsbouw beschrijft Kretschmer als volgt:

- a. Het pyknische type (pyknos = stevig).

Mensen met een pyknische lichaamsbouw zijn op middelbare leeftijd stevig gebouwde, gedrongen figuren met korte ledematen en een rond, goed doorvoed gelaat met neiging tot een frisse gelaatskleur. Het skelet is stevig, de spieren zijn week en er zet zich veel vet af in het gelaat, de hals en de romp. Ze tonen een forse omvang van het hoofd, de borst en de buik, terwijl de schouders meer smal en wat gedrongen zijn, hetgeen de romp een wat tonvormig voorkomen geeft.

Het hoofd staat wat meer naar voren op een korte gedrongen hals. De schedel is meestal vrij laag en vlak, met een flink achterhoofd; het gezicht breed, week en rond, met harmonische proporties. Het profiel is zwak gebogen, met een vlezige neus, en de omtrek van het gelaat lijkt op een vlakke vijfhoek of een brede schildvorm.

De handen en vingers zijn kort en breed, maar sierlijk gebouwd. Pyknici hebben meestal zacht, dun haar en neiging tot een vroege haaruitval.

b. Het atletische type.

Athletische mannen hebben lange ledematen, breed uitstaande schouders en smalle heupen. Het skelet is stevig, vooral aan de schoudergordel, de spieren zijn krachtig ontwikkeld onder een elastische huid, zodat hun relief goed te zien is. Hals en hoofd zijn krachtig gebouwd, met een hoog middelse deel van het gelaat, de omtrek van het hoofd is eivormig. De typische atleet heeft een stevige vaalbleke gelaatskleur, terwijl de uiteinden van de handen een blauwachtige kleur vertonen. Handen zijn stevig kompakt, vingers knokkerig en middellang.

c. Het leptosome type.

Dit is het type met een smalle, tere lichaamsbouw. Ze vertonen een cilindervormige romp, met een lange smalle borstkas en smalle schouders. De extremiteiten zijn eveneens lang. Beenderen, spieren en huid zijn dun en mager. Het hoofd is klein, langwerpig of rond. De lange, scherpe neus contrasteert met een weinig ontwikkelde onderkaak, waardoor een neiging tot het hoekprofiel bestaat (het vogeltype). De beharing is sterk en stevig. Handen tenger, vingers buitengewoon lang en dun.

De hand van de drie typen is zo karakteristiek, dat na enige oefening dit lichaamsdeel voldoende is, om hen te karakteriseren. Het moeilijke hierbij is, dat deze typen in de meeste gevallen in meer of minder gemengde vorm voorkomen.

Hier volgt een kort psychologisch overzicht van de drie typen.

Het pyknische karakter.

Het omvat een groep mensen, die altijd in een vrolijke, bijna feeste-

lijke stemming verkeert en anderzijds lieden, die altijd in de put zitten, wat zwaar op de hand zijn en geremd in hun bewegingen. Tussen deze beide polen bewegen zich de vele cyclothyme figuren. Ze hebben gezonde ongecompliceerde levensopvattingen, staan hulpvaardig tegenover hun medemensen, beschouwen het leven van de objectieve kant, zijn uitermate geschikt voor praktische, o.a. medische vakken, sociale arbeid en voor de politiek. Abstracte wetenschappen liggen hun minder.

Voorbeelden uit de geschiedenis: Michiel de Ruyter, Maarten Tromp, Nicolaas Beets, Abraham Kuyper en Schaeapman; en uit onze tijd Churchill, Schermerhorn.

Het schizothyme karakter.

Een eerste vorm hiervan noemt **K r e t s c h m e r**: de voorname fijnzinnige aristocraten. Het zijn de figuren, die zich voor zover mogelijk verre van het algemene en laag bij de grondse houden. Ze voelen zich ver verheven boven de andere stervelingen, niet zo zeer omdat ze deze verachten, dan wel om het gaarne naar voren gebrachte feit, dat er nu eenmaal rangen en standen moeten zijn. Ze kunnen zich daarom ook moeilijk neerleggen bij de toenemende democratisering van de wereld en ondergaan dit als een noodzakelijk kwaad. Ze verzorgen zichzelf zowel naar lichaam als naar ziel op een fijn gesoigneerde wijze. Door hun overgevoeligheid zijn ze gauw gekwetst, het ontbreekt hun aan een normale gemiddelde gevoelston. Ze zijn óf zéér overdreven dweperig, óf buitengewoon koel en afwijzend. Hun eigen gevoelens hebben dan ook iets onzekers en zijn meestal afgewend van de werkelijkheid. Ze hebben spartaanse levensopvattingen en zijn vaak ongevoelig voor vitale belangen.

Een tweede vorm is die van de wereldvreemde idealisten. Deze staan als gevolg van hetgeen **J u n g** hun extreme introversie zou noemen, volkomen buiten het gewone roezige alledaagse leven. Terzijde van de heirweg bouwen ze aan hun bespiegelingen en filosofische systemen. Hun innerlijke houding varieert tussen een verhoogd zelfbewustzijn enerzijds en minderwaardigheidsgevoelens anderzijds, omdat ze zich onzeker voelen tegenover het leven. Echter niet alle idealisten van deze soort zijn mensenschuw. Wanneer ze zich eenmaal gegeven hebben voor een ideaal, weten ze dit vaak ten koste van alles door te zetten en zijn ook bereid, deze idealen in het openbaar te verdedigen, zelfs zo nodig te vuur en te zwaard de tegenstander te bestrijden. Hun schizothyme temperament is echter zo geladen met energie, dat zij de eenzaamheid en haat, die ze op hun weg ontmoeten, meer ondergaan als prikkels om hun eigen ideeën door te zetten, dan als remmen. Wanneer wat **K r e t s c h m e r** noemt een goede legering,

een goede menging ontstaat van de typische schizothyme trekken, dan kunnen prachtige karakters groeien, van zeer hoog ethisch gehalte, met grote energie geladen en met een idealistische visie.

Voorbeelden uit de geschiedenis: Erasmus, Voltaire, Robespierre, Nietsche, Kant, Calvijn, Rousseau, Savonarola; uit onze tijd: Van Kleffens.

Tenslotte nog een enkel woord over het atletische type:

Dit type is gekenmerkt door rust en weinig reageren op uitwendige omstandigheden. Wanneer ze al eens uit de plooi komen, zijn ze plotseling zeer toornig en agressief. In vergelijking met de twee andere typen is deze vorm dus zeer stabiel en kan phlegmatisch genoemd worden.

Gaan wij nu terug naar de verhouding, wijsvinger-onderkaak.

Deze wijsvinger-verhouding heb ik in een opvallend hoog percentage gevonden. Alle zuigelingen worden als prognathien geboren, de onderkaak is verre ten achter. Ik heb negen gevallen onderzocht, bij allen was de wijsvinger korter dan de ringvinger. In het tweede jaar heeft de onderkaak de achterstand ingehaald. Bij kinderen van drie jaar heb ik alle drie klassen, in de vingerverhouding, waar kunnen nemen. In de meeste gevallen is tussen alveolaarkam en onderkaak geen groot verschil, soms kan een uitschietende kin de onderkaak een heel stuk langer maken. Zo kan het gebeuren, dat de alveolaarkam klasse 2, de wijsvinger klasse 3 aantoont.

Een illustratief geval heb ik korte tijd geleden gezien. Ouders kwamen met een jongen van 14 jaren, vader neutraalbeet, moeder lichte klasse 2, vingercontrôle wees hetzelfde uit. De jongen had een geweldige progenie, vingercontrôle wees uit klasse 1, informatie bracht aan het licht, dat jaren geleden in de bovenkaak melk- en blijvende elementen getrokken waren, mondinspectie wees uit dat de hoektanden buiten de rij stonden en de tanden over elkaar. Pseudo-klasse 3 door praemature extracties.

Beide handen geven dezelfde uitkomst. In uitzonderingsgevallen wijst de rechter wijsvinger anders aan dan de linker wijsvinger, dit is terug te brengen tot disharmonieën in de opbouw, die veelvuldig bij de mens voorkomen. Bouwt men bv. het menselijk gelaat op naar één helft, dan is in vele gevallen het oorspronkelijke gezicht niet te herkennen.

Bij het controleren der vingerverhoudingen moet men er op letten, dat de hand komt te liggen in het verlengde van de onderarm. Ik laat de hand op de rugzijde van een handspiegel leggen. Voor de beoordeling der onderkaak maak ik gebruik van de profiellijn. De profiellijn is een loodrechte lijn van de glabella (plaats tussen de twee wenkbrauwen) op de Frankfurter horizontale.

Soms klopt de vingercontrôle helemaal niet. Wij zouden dan kunnen denken aan invloed van slechte kindergewoonten, mondademhaling, dorso-ventrale ligging, flessenkinderen, tong-lip-bijters, duimzuigers en de gevolgen van praemature extracties. Door al deze invloeden kan het makkelijk tot een onechte klasse 2 of 3 komen.

Het leptosome type.

Bij mijn onderzoekingen is mij opgevallen, dat een bepaald type aan de vingercontrôle slecht beantwoordde. Het was het leptosome-asthenische type. Leptosoom is hetzelfde als asthenisch. alleen het begrip is iets ruimer gesteld, geringe atletische symptomen zijn er ook in opgenomen.

Het leptosome type staat bekend om zijn hypoplastische afwijkingen. De gynaecoloog F r e n k e l heeft het schizophrene vrouwenmateriaal van een psychiatrische kliniek onderzocht, wij hebben gezien, dat 70 % hiervan door de leptosome groep geleverd wordt, het bleek, dat 72 % infantiele genitale afwijkingen had.

Het zijn bepaalde lichaamsdelen, waaraan zulke hypoplasien bij voorkeur optreden, dit zijn afgezien van primaire en secundaire genitale afwijkingen het gezicht (lange neus, hypoplastische onderkaak, hierdoor ontstaat een driehoeksprofiel) de extremiteiten, handen en het bekken.

De hand is, wat de breedte aangaat, hypoplastisch, ten aanzien van de lengte hyperplastisch. De vingers zijn buitengewoon lang en tenger.

Het leptosome type levert het grootste aantal gevallen van klasse 2. Het gebeurt niet zelden, dat klasse 2 door de dysplastische wijsvinger met klasse 3 aangetoond wordt.

K r e t s c h m e r acht het zeer waarschijnlijk, dat endocrine invloeden bij dit type een grote rol spelen.

Bij pyknici had ik met mijn vingercontrôle haast geen missers. Hypoplastische afwijkingen zijn dan bij hun ook een uitzondering. Bij atleten had ik iets meer missers. Psychiatrisch staan ze ook meestal aan de leptosome kant.

De vingercontrôle kan voor de orthodontie van waarde zijn, ze kan ons helpen bij het opsporen van exogene en endogene invloeden, ze kan ons bij jonge kinderen uitkomst geven over de tendens van de onderkaak, vooral bij klasse 3, die een vroege prophylaxe vereist, voor zover de typische symptomen zich op die leeftijd nog niet gevormd hebben.

In de prothetiek kan ze ons inlichten over de oorspronkelijke beet, wanneer alle zijn getrokken.

De drie typen hebben mij geïnspireerd, ook nog op een ander gebied onderzoekingen in te stellen.

Het cyclothyme, atletische, leptosome type tonen, wat lichaamsbouw aangaat, duidelijk in het oog vallende verschillen. Het beenderstelsel van de eerste twee is grof en zwaar, van het derde tenger en fijn gebouwd. De tanden van de pyknicus zijn kort en breed, ook de wortels zijn kort en stevig. De eerste en tweede praemolaren boven hebben altijd maar één wortel. Daarentegen heeft de schizothym lange smalle tanden en dunne wortels, de eerste praemolaar boven heeft altijd twee wortels, bij zuivere typen heeft ook de tweede praemolaar twee wortels. Het atletische type staat met lange krachtige tanden en wortels tussen beide eerstgenoemde in.

De fabrikanten van kunsttanden houden al lang rekening met het bestaan van deze drie typen, ze voorzien ons van drie grondvormen van tanden.

Hiermee heb ik mijn betoog geëindigd en geef het vraagstuk aan het oordeel der lezers over in de hoop, dat het belangstelling moge vinden.

AANGEHAALDE LITERATUUR

Alfr. Adler	Menschenkenntnis. 1927
Sigm. Freud	Zur Psychopathologie des Alltagslebens. 1947.
J. H. v. d. Hoop	Nieuwe richtingen in de zielkunde.
E. Kretschmer	Körperbau und Charakter.
A. L. Janse de Junge	Karakterkunde.
C. G. Jung	Psychologische Typen.
William Mc Dougall ..	Psychoanalyse und Sozialpsychologie.
Jean Lefas	L'art de connaître le Caractère par la Physiologie.